

References

1. Val'dgard S.L. Ocherki psihologii chtenija / S.L. Val'gard. – M – L.: Gosudarstvenno uchebno-pedagogicheskoe iz-vo, 1931. – 112 s.
2. Vygotskij L. S. Pedagogicheskaja psihologija [Tekst] / L. S. Vygotskij / pod red. V. V. Davydova. – M.: Pedagogika-Press, 1999. – 536 s.
3. Zaporozhec A. V. Izbrannye psihologicheskie trudy / A.V. Zaporozhec: V 2-h t. T.1. Psihicheskoe razvitie rebenka /Pod red. V. V. Davydova, V. P. Zinchenko. – M.: Pedagogika, 1986. – 318 s.
4. Praisman B. D. Rozuminnyya molodshy'my` shkolyaramy` moty`viv povedinky` literaturny`x personazhiv // Naukovi zap. NDI psy`xologiyi URSR. - K., 1956. – T.5. – S. 213-242.
5. Provotorova V.P. Nравstvennoe razvitie mladshih shkol'nikov vo vneuchebnoj dejatel'nosti [Tekst] / V.P. Provotorova // Nachal'naja shkola, 2011. – №1. – S. 51-53.
6. Ryzhkova T.V. Literaturnoe razvitie mladshih shkol'nikov [Tekst]: ucheb. posobie dlja stud. ped. vuzov / T.V. Ryzhkova. – SPb.: Izd-vo RGPU im. A. I. Gercena, 2006. - 140 s.
7. Ushinskij K.D. Rukovodstvo k prepodavaniju po "Rodnomu slovu". Sobr. soch. v 9 – ti t., t.7. / K.D. Ushinskij. - M.: Izdatel'stvo APN RSFSR, 1949.

Резюме. В статье анализируются основные психологические аспекты исследования нравственного развития младших школьников средствами художественной литературы и формирование чувства их собственного достоинства. Характеризируются составляющие процесса восприятия словесного литературного произведения. Определены уровни восприятия художественного произведения, которые характерны для младших школьников. Проанализированы способы отображения ценностей в литературных произведениях. Анализируются механизмы формирования системы моральных ценностей, под влиянием которых повышается уровень чувства собственного достоинства младших школьников.

Ключевые слова: нравственные ценности, художественная литература, художественное произведение, чувство собственного достоинства.

Summary. The main psychological aspects of study of moral development of young schoolchildren by means of fiction literature and forming of their self-respect are analyzed in the article. The components of process of perceiving verbal fiction work are characterized. The levels of fiction work perceiving which are typical for young children are defined. The methods of reflexing values in literary works are analyzed. The mechanism of forming of moral values system under which influences level of young schoolchildren's self-respect increases.

Key words: moral values, fiction literature, fiction work, self-respect.

УДК [159.922.1: 159.922.8]: 316.614

О.М. КУРДИБАХА

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ ГЕНДЕРНОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

В даній статті привертається увага щодо проблем гендерної соціалізації підлітків. Охарактеризовано основні процеси гендерної соціалізації в підлітковому віці. Висвітлено поняття гендерної соціалізації та гендера. Описано невід'ємні складові для розвитку гармонійно розвинутої особистості на протязі всього життєвого циклу. Показано причини негативного формування підростаючого покоління.

Ключові слова: гендерна соціалізація, гендер, формування особистості, внутрішні суперечності, зона найближчого розвитку.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. В наш час, проблема соціалізації особистості, включення підлітків в соціальну цілісність, в соціальну структуру суспільства є в край важливою, бо як відомо сформована особистість характеризується позитивним відношенням з іншими людьми, успішністю професійної діяльності, активністю у суспільному житті і, нарешті, людина відчуває себе по справжньому щасливою. Ось це все є основним елементом для розвитку підлітків в процесі соціалізації.

Підлітковий вік являється цікавим у плані дослідження гендерної соціалізації, бо саме в цьому віці як підкреслюється вченими [5, 6], відбувається становлення гендерної ідентичності, яка визначає подальший розвиток особистості. У підлітковому віці закладаються такі основи, які в подальшому можуть змінюватись лише під дією надзвичайних впливів.

Тому **метою** статті є аналіз проблем розвитку підлітків в процесі соціалізації, на основі теоретичного аналізу.

Виклад основного матеріалу. У роботах Д. М Ісаєва, В. Ю. Кагана, І. С. Кона, Я. В. Коломинського та ін. [1, 2, 3, 4] досліджуються проблеми соціального аспекту в формуванні психологічної статі, питання стосунків між особистостями однієї і різної статі, формування гендерної поведінки, настановлень, уявлень, цінностей. Ключовою проблемою дослідження є проблема гендерної соціалізації. В. Ю. Каган розглядає гендерну соціалізацію, як активний процес засвоєння особистістю гендерної культури по мірі входження в соціальні

стосунки. Формування психології статі І. С. Кон пов'язує із засвоєнням гендерної ролі, яка ним визначається, як модель поведінки, яку повинен засвоїти і якій повинен відповідати індивід.

Теоретичний аналіз досліджень вікових етапів соціалізації вказує на її особливу важливість для дітей підліткового віку, оскільки під час цього періоду активізується процес засвоєння норм і цінностей, накладаючись на психологічну кризу. Особистісний розвиток підлітка супроводжується загостренням суперечностей між дорослими потребами, бажаннями підлітка, з одного боку, та можливостями їх задоволення, з іншого. Кризові стани призводять до зростання рівня особистісної тривоги та емоційної вразливості.

Отже, формування особистості – це процес соціального розвитку молодшої людини, становлення її як суб'єкта діяльності, члена суспільства, громадянина. Відбувається цей процес завдяки засвоєнню гуманітарних дисциплін, виховному впливу сім'ї, школи, позашкільних закладів, суспільства, взаємодії з мистецькими явищами, здатності людини пристосовуватися до зовнішнього оточення, участі у громадському житті, свідомій її підготовці до самостійного дорослого життя.

Соціалізація – процес засвоєння індивідом соціального досвіду, системи соціальних зв'язків та відносин. У процесі соціалізації відбувається успадкування і перетворення індивідами соціального досвіду у власні установки, орієнтації, навички, уміння, здібності тощо. Основна мета – це допомога дитині адаптуватися в суспільстві, засвоїти досвід старших, зрозуміти своє покликання, знайти шляхи найефективнішого самовизначення. Результатом соціалізації є активне відтворення особистістю набутого соціального досвіду у діяльності та спілкуванні. Вплив середовища на формування особистості здійснюється лише в тому разі й тією мірою, якою вона у процесі активного ставлення до соціального середовища здатна сприйняти його як орієнтир у своїй життєдіяльності.

Внутрішні суперечності, що виникають в житті людини, спонукають її до активності, спрямованої на їх подолання. Одні суперечності долаються, натомість виникають нові, що спонукають до нових дій, і, зрештою, до вдосконалення діяльності. Людина розвивається як система, яка сама себе вдосконалює.

Сукупність різноманітних суперечностей класифікують на такі категорії:

1. Суперечності між новими потребами, прагненнями особистості й досягнутим нею рівнем оволодіння засобами, необхідними для їх задоволення. Передбачають випереджаючий розвиток мотиваційних аспектів над операційними і змістовими.

2. Суперечності між новими пізнавальними цілями, завданнями та наявними способами дій, між новими ситуаціями і попереднім досвідом учнів, між усталеними узагальненнями і новими фактами. Такі розходження виникають систематично, спонукаючи учнів до їх усвідомлення, активної діяльності, спрямованої на їх усунення шляхом вироблення нових способів дій, узагальнення прийомів розумової діяльності, у якій поєднуються пізнання і праця, проектується і виготовляється майбутній продукт.

3. Суперечності між досягнутим рівнем розвитку індивіда та способом його життя, місцем, яке він посідає у системі суспільних відносин. Вони стимулюють прагнення розширити свої взаємини з навколишнім суспільним середовищем, брати участь у нових видах суспільної та особистісно значущої діяльності. Реалізація їх дає нові стимули до подальшого розвитку.

4. Суперечності між очікуваним, бажаним, майбутнім і наявним, між тим, чого прагне особистість і чим вона володіє. Ці суперечності спонукають до дій, завдяки яким відбувається наближення реального до бажаного.

5. Суперечності між свідомими і несвідомими тенденціями у поведінці та діяльності індивіда. Несвідомі тенденції часто є результатом попередньої свідомої діяльності людини, її установок. Переносяться на інші за змістом види діяльності, несвідомі тенденції можуть гальмувати її, викликати суперечності, які треба переборювати. Наслідком цього є розвиток адекватних взаємозв'язків між свідомим і несвідомим. Розвиток особистості виявляється і в становленні окремих аспектів її психічного життя (мисленні, потребах, мотивах, емоціях, довільній регуляції поведінки).

Внутрішні суперечності виникають за появи нових потреб та інших мотивів діяльності особистості. Це не обходиться без боротьби старого і нового, вироблення здатності підпорядковувати ближчі, безпосередні мотиви більш віддаленим, опосередкованим.

Російський психолог Лев Виготський (1896–1934), стверджуючи, що навчання є основним фактором розвитку особистості, запропонував поняття – “зона найближчого розвитку”, в якому відображено внутрішній зв'язок між навчанням та психічним розвитком індивіда. Його сутність полягає у тому, що на кожному етапі свого розвитку дитина може вирішувати певне коло проблем лише під керівництвом дорослих або разом з підготовленими дітьми. Потім такі дії вона виконуватиме самостійно, але здатність до цього виникає внаслідок спільних дій у процесі навчання, зміст, форми і методи якого зосереджені саме у “зоні найближчого розвитку”.

Соціалізація це складний процес засвоєння соціальних ролей і культурних потреб, який починається з малечого віку і закінчується в глибокій старості (із смертю людини).

Ніякий вчитель, ніяка школа не можуть раз і назавжди навчити людину бути хорошою дружиною або домогосподаркою, сім'янином, бізнесменом, музикантом, справжнім спеціалістом будь-якої справи. Цьому треба навчатися все життя, здійснюючи помилки і долаючи їх, але робити все це не в штучних, а реальних умовах життя.

Неможливо навчитися соціальній ролі за допомогою книжки або за методом ділової гри, хоча вдосконалити себе в ній таким чином можна. Кожна соціальна роль включає численні культурні норми, правила і стереотипи поведінки, невидимими соціальними нитками – правами, обов'язками, відносинами – вона пов'язана з іншими ролями. І все це треба засвоювати. Оскільки за роки свого життя людина вимушена

засвоювати не одну, а багато соціальних ролей, просуваючись за віковою і службовою драбинкою, процес соціалізації продовжується все життя. До глибокої старості людина засвоює свої уподобання, погляди на життя, правила поведінки, ролі і т. д. При цьому слід наголосити, що без включення людини в той або інший вид діяльності (економічної, суспільно-політичної, духовної і т. д.), сумісної з іншими людьми, процес соціалізації, формування особистості неможливий.

Соціальні потреби і інтереси перш ніж стати джерелом суспільної активності глибоко усвідомлюються особистістю, стають її ідеальним усвідомленням. Потреби виражають її особливий стан, а інтереси - вибіркоче відношення до матеріальних і духовних потреб і до процесу їх задоволення.

Система соціальної активності, яка охоплює діяльність і поведінку людини, об'єктивує людину у створюваних нею матеріальних і духовних цінностях, є заключною ланкою, інтегрованим показником її соціалізації.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже для гармонійної особистості в цілому та розвитку гендерної сфери людини потрібен багатогранний досвід, який набувається під впливом соціокультурного середовища та є довготривалим, у результаті якого підростаюче покоління повинно засвоїти для себе гендерні ролі та вміти їх відтворити у власній поведінці. Це шлях, завдяки якому особистість відчує гармонійність з оточуючими людьми та світом в цілому.

Список використаних джерел

1. Исаев Д. Н. Половое воспитание детей: Медико – психологические аспекты. Изд. 2-е перераб. и доп./ Д.Н. Исаев, В.Е. Каган – Л.: Медицина, 1988. – 160 с.
2. Каган В. Е. Воспитателю о сексологии / В. Е. Каган – М.: Педагогика, 1991. – 256 с.
3. Каган В. Е. Семейные и полоролевые установки у подростков / В. Е. Каган // Вопросы психологии. – 1987. – № 2. – С. 44 – 52.
4. Каган В. Е. Стереотипы мужественность-женственность и «образ – Я» у подростков / В.Е. Каган // Вопросы психологии. – 1989. - № 3. – С. 53 – 62.
5. Кон И. С. Психология ранней юности / И. С. Кон. – М.: Просвещение, 1989. – 225 с.
6. Эриксон Е. Идентичность: юность и кризис: Пер. с англ. / Общ. ред. и пред. А. В. Толстых / Э. Эриксон – М.: Прогресс, 1996. – 341 с.

References

1. Isaev D. N. Polovoe vospitanie detej: Mediko – psihologicheskie aspekty. Izd. 2-e pererab. i dop./ D.N. Isaev, V.E. Kagan - L.: Medicina, 1988. – 160 s.
2. Kagan V. E. Vospitatelju o seksologii / V. E. Kagan – M.: Pedagogika, 1991. – 256 s.
3. Kagan V. E. Semejnye i polorolevyje ustanovki u podrostkov / V. E. Kagan // Voprosy psihologii. – 1987. - №2. – S. 44 – 52.
4. Kagan V. E. Stereotipy muzhestvennost'-zhenstvennost' i «obraz – Ja» u podrostkov / V. E. Kagan // Voprosy psihologii. – 1989. - №3. – S. 53 – 62.
5. Kon I. S. Psihologija rannej junosti / I. S. Kon. – M.: Prosveshhenie, 1989. – 225 s.
6. Jerikson E. Identichnost': junost' i krizis: Per. s angl. / Obshh. red. i pred. A. V. Tolstyh / Je. Jerikson – M.: Progress, 1996. – 341 s.

Резюме. В данной статье обращается внимание по проблемам гендерной социализации подростков. Охарактеризованы основные процессы гендерной социализации в подростковом возрасте. Освещены понятие гендерной социализации и гендера. Описаны неотъемлемые составляющие для развития гармонично развитой личности на протяжении всего жизненного цикла. Показаны причины негативного формирования подрастающего поколения.

Ключевые слова: гендерная социализация, гендер, формирования личности, внутренние противоречия, зона ближайшего развития.

Summary. This article focuses on issues of gender socialization of adolescents. The paper includes the characteristic of the basic processes of gender socialization in adolescence. In general this research shows the concepts of gender socialization and gender, describes the integral components for the harmonious development of personality throughout the life cycle, and the reasons for negative formation of the younger generation.

Key words: gender socialization, gender, identity formation, internal contradictions, the zone of proximal development.

УДК 159.923.2+159.947.5

Н.І. ЛЕВУС, О.В. ВОЛОШОК

САМОСТАВЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ З РІЗНОЮ НАВЧАЛЬНОЮ МОТИВАЦІЄЮ

У статті зроблений теоретичний аналіз понять самоставлення та навчальна мотивація. Автори наводять результати емпіричного дослідження особливостей самоставлення у студентів з підвищеним і